

Nederlandse Vereniging van Revalidatieartsen

**Informatie en instructie
voor de
assistent in opleiding tot medisch specialist
(aios)**

revalidatiegeneeskunde

april 2007

Kerngroep

Vertegenwoordiging namens de aios van de VRA

Inhoud

1. Informatie over de opleiding	
1.1 Algemeen	2
1.2 Basisniveau	2
1.3 Opleidingscircuit	2
1.4 Opleidingseisen revalidatiegeneeskunde	2
1.5 Scholing	3
1.6 Europees examen	3
1.7 Informatie Medisch Specialisten Registratie Commissie (MSRC)	4
1.8 Periodiek evaluatieformulier	4
2. Informatie over de VRA	
2.1 Algemeen	5
2.2 Concilium en Visitatiecommissie	5
2.3 Kerngroep	5
3. Bijlagen	
3.1 Praktische adviezen en adressen bij starten van de opleiding	6
3.2 Adressen die van pas kunnen komen	7
3.3 Overzicht opleidingsinrichtingen en opleidingscircuits revalidatiegeneeskunde	9
3.4 Opleidingseisen	16
3.5 Formulier voortgangsgesprekken	17
3.6 Periodieke Evaluatie Opleiding	18
3.7 Signaleren problemen opleiding	19
3.8 Portfolio en patiëntenregistratie	20
3.9 Opzet onderzoeksvoorstel aios	22
3.10 TOS-aios trofee	24
3.11 Informatie over aios in opleiding tot klinisch onderzoeker (voorheen AIKO'S)	25

N.B. De term "aios" is de afkorting voor zowel assistent in opleiding tot medisch specialist (enkelvoud) als assistenten in opleiding tot medisch specialist (meervoud)

1. Informatie over de opleiding

1.1. Algemeen

Het specialisme revalidatiegeneeskunde is in Nederland een erkend medisch specialisme. De opleiding tot revalidatiearts duurt vier jaar. De opleidingseisen zijn door het Centraal College voor Medische Specialisten (CCMS) vastgesteld.

1.2. Basisniveau

In het algemeen zijn de klinische vaardigheden en de theoretische kennis van de basisarts voldoende om aan de opleiding tot revalidatiearts te kunnen beginnen. Bij een sollicitatieprocedure voor een opleidingsplaats kan de opleider rekening houden met eerder opgedane ervaring binnen de revalidatiegeneeskunde dan wel een ander medisch specialisme.

1.3. Opleidingscircuit

Voor een volledige opleiding is altijd een combinatie van opleidingsinstellingen nodig. In de praktijk betreft dit een revalidatiecentrum met één of meerdere ziekenhuizen. Deze opleidingsinstellingen vormen tezamen een opleidingscircuit. Per circuit bestaat er een (centrale) opleidingscommissie, gevormd door de (hoofd)opleider(s), plaatsvervangend opleider(s) en de supervisors van de verschillende participerende instellingen. De (hoofd)opleider(s) is/zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit en inhoud van het totale opleidingsprogramma. De supervisors zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit en invulling van de opleiding binnen hun instelling.

De aios die binnen een bepaald opleidingscircuit zijn aangesteld, rouleren over de verschillende opleidingsinstellingen. Om voldoende kwaliteit van de opleiding te waarborgen, zijn eisen aan het opleidingsschema gesteld, te weten:

- minimaal 12 maanden werkzaam zijn op een afdeling voor klinische revalidatiebehandeling in een revalidatiecentrum en zorg hebben voor de behandeling van ten minste 20 en ten hoogste 40 volwassen patiënten;
- minimaal 12 maanden werkzaam zijn op de polikliniek in een ziekenhuis en zorg hebben voor klinische consulten en medebehandelingen van opgenomen patiënten in een ziekenhuis (volwassenen);
- minimaal 12 maanden werkzaam zijn op een afdeling voor poliklinische revalidatiegeneeskundige diagnostiek/behandeling van patiënten in ziekenhuis of revalidatiecentrum (volwassenen);
- minimaal 6 maanden (met een maximum van 12 maanden) werkzaam zijn op een afdeling voor poliklinische of klinische revalidatiebehandeling van kinderen en jeugdigen.

Voor uitgebreidere informatie met betrekking tot de opleidingseisen wordt verwezen naar paragraaf 1.4 en bijlage 3.4.

Bij het starten van de opleiding dient de aios het opleidingsschema zoals dat in overleg met de opleider(s) is opgesteld, ter goedkeuring aan de MSRC voor te leggen (zie paragraaf 1.7). Het verdient aanbeveling om samenhang en structuur van de opleiding voor vier jaar vast te leggen in zowel een aanstellingscontract als een opleidingscontract (of in één contract). Voor de adressen van de opleidingsinrichtingen en opleiders wordt verwezen naar bijlage 3.3.

1.4. Opleidingseisen revalidatiegeneeskunde

De op dit moment geldende opleidingseisen voor de opleiding tot revalidatiearts zijn in 2005 van kracht geworden (zie www.knmg.artsennet.nl).

In de opleidingseisen worden de eisen geformuleerd die gesteld worden aan de opleider, de opleidingsinstelling en de inhoud van de opleiding (zie bijlage 3.4). Belangrijk is dat de aios binnen de verschillende opleidingsonderdelen voldoende aantallen patiënten ziet en dat er ook voldoende diagnosespreiding is. De aios is zelf verantwoordelijk voor het bijhouden van een overzicht middels een portfolio. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van het patiëntenregistratieformulier ten behoeve van de opleidingseisen (zie bijlage 3.8). Dit kan bij voltooiing van de opleiding steekproefsgewijs worden getoetst door de MSRC.

De aios dient tijdens zijn opleiding de wetenschappelijke vergaderingen van de VRA te bezoeken en minimaal één internationaal congres bij te wonen. Gedurende de opleiding verricht de aios wetenschappelijk onderzoek, veelal onder leiding en verantwoordelijkheid van een van de opleiders. Daarnaast houdt de aios ten minste eenmaal een voordracht over een wetenschappelijk onderwerp dat op de revalidatiegeneeskunde betrekking heeft, voor de VRA of een vergelijkbaar landelijk of internationaal platform, of presenteert een poster en/of publiceert een artikel in een wetenschappelijk tijdschrift. Als leidraad voor het invullen van een dergelijk onderzoek kan gebruikgemaakt worden van de instructies in "Opzet onderzoeksvoorstel aios" (zie bijlage 3.9). Jaarlijks worden door de Kerngroep de onderzoeksactiviteiten van alle arts-assistenten revalidatiegeneeskunde in Nederland geïnventariseerd. De lijst is te verkrijgen via de eigen Kerngroepvertegenwoordiger of via het secretariaat van de Kerngroep (zie bijlage 3.2).

Binnen enkele opleidingscircuits bestaat de mogelijkheid om de opleiding tot medisch specialist te combineren met een opleiding tot klinisch onderzoeker (AIKO'S; zie bijlage 3.11).

1.5. Scholing

Gedurende de opleiding is iedere aios verplicht deel te nemen aan het cursorisch onderwijs, lokaal en landelijk, zoals dat onder auspiciën van de VRA wordt gegeven en indien daaraan toetsen zijn verbonden legt de aios deze af. Dit onderwijs vindt plaats in de vorm van het Scholingsprogramma Revalidatiegeneeskunde, opgezet door de Scholingscommissie. De daadwerkelijke organisatie van de cursussen wordt door de Scholingscommissie toegewezen aan een cursusorganisator, die al dan niet samenwerkt met een organisatiebureau (PAOG e.d.).

Het cursusprogramma wordt ruim tevoren bekendgemaakt in *Revalidata*, het mededelingen- en informatieperiodiek van de VRA en op de website. Alle aios ontvangen een uitnodiging op naam thuis. Met de inschrijfkart/acceptgiro kan men zich aanmelden bij de cursusorganisator. Op de avonden tijdens de cursussen wordt door aios vanuit het circuit waar de cursuscoördinator komt, een sociaal programma georganiseerd. De aios die de cursus volgen, worden geacht ook aan dit sociaal programma deel te nemen.

In het scholingsprogramma wordt onderscheid gemaakt tussen basiscursussen (eerstejaars) en bij- en nascholingsprogramma's (ouderejaars en revalidatieartsen). Het programma voor de basiscursussen bestaat uit:

- 1 week cursus te Nijmegen (maart):
Inleiding in de klinische epidemiologie en statistiek.
- 1 week cursus te Groningen (juni):
Houding en beweging;
- 1 week cursus te Rotterdam (december):
Methode van revalidatiegeneeskunde; bewegingstherapie; attitudevorming, en communicatievaardigheden; Wet op de geneeskundige behandelovereenkomst (WGBO);

Voor de ouderejaars aios bestaat er een driejarige cyclus van tweedaagse scholingen; de inhoud is thematisch, meestal diagnosegebonden.

Voor de 4^e jaars aios is er een tweedaagse managementcursus te Rotterdam (november).

1.6. Europees examen

In 1991 is de European Board of Physical and Rehabilitation Medicine (EPRM) opgericht als onderdeel van de UEMS (European Union of Medical Specialists). Alle op Europees niveau erkende medische specialismen zijn vertegenwoordigd binnen de UEMS. De PRM-sectie vergadert twee keer per jaar en tracht de professionele aspecten van het specialisme te behartigen in Brussel. Daarnaast richt de sectie zich op de kwaliteit en inhoud van de opleiding tot revalidatiearts binnen de Europese Unie, onder andere door middel van Europese visitaties en het Europees examen.

Het Europees examen voor de revalidatiegeneeskunde vindt jaarlijks plaats op de laatste zaterdag van november. Het examen is tot op heden facultatief maar deelname wordt door opleidingscircuits gestimuleerd. Dit examen is toegankelijk voor revalidatieartsen en aios in het laatste jaar van hun opleiding afkomstig uit EU-landen en met de EU geassocieerde landen.

De kosten voor dit examen bedragen € 300. Wie voor dit examen slaagt, zal als European Board Certified PRM worden geregistreerd en het Europees diploma ontvangen nadat hij/zij als revalidatiearts in het specialistenregister is ingeschreven.

Indien je wilt gaan deelnemen aan dit examen kun je de aanmeldingsprocedure vinden op de website : www.euro-prm.org.

1.7. Informatie Medisch Specialisten Registratie Commissie (MSRC)

De Medisch Specialisten Registratie Commissie (MSRC) van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter Bevordering van de Geneeskunst (KNMG) behartigt de inschrijving van erkende specialisten. De MSRC heeft ook tot taak de assistenten in opleiding te begeleiden. De aios dient dan ook te worden geregistreerd door de MSRC.

De MSRC houdt toezicht op de opleiders en de opleidingsinstellingen. Voor een opleiding dient een erkenning te worden verkregen (zie opleidingseisen, bijlage 3.4). Door middel van visitaties wordt een onderzoek ingesteld naar de opleiders en opleidingsinstellingen. Bij een nieuwe opleiding en/of opleidingsinstelling kan men een erkenning krijgen voor maximaal twee jaar, bij een verlenging kan men een erkenning voor maximaal vijf jaar verkrijgen.

Een lid (revalidatiearts) van het Concilium van de VRA is voor het specialisme revalidatiegeneeskunde vertegenwoordigd in de MSRC, tevens is er een plaatsvervangend vertegenwoordiger (zie bijlage 3.2).

Binnen twee maanden na aanvang van de opleiding dient de aios zich aan te melden bij de secretaris van de MSRC (zie bijlage 3.2). Deze aanmelding dient mede ondertekend te zijn door de opleider. Aan de inschrijving zijn kosten verbonden (in 2006: € 280). Na aanmelding zullen een vragenformulier en een acceptgiro worden toegezonden. Bij het insturen van het aanmeldingsformulier dienen te worden meegezonden:

- gewaarmerkte kopie artsdiploma;
- Kopie inschrijving in het BIG-register
- kopie arbeidsovereenkomst;
- kopie opleidingscontract;
- opleidingsschema, ondertekend door de opleider.

De opleidingseisen (Kaderbesluit CCMS) zijn via onderstaande link van de CCMS website te downloaden. http://knmg.artsennet.nl/uri/?uri=AMGATE_6059_100_TICH_R158462962902895

De persoonlijke voortgang van de opleiding wordt als volgt geregistreerd:

- in het eerste jaar:
viermaal een evaluatie (bijlage 3.5);
- in het tweede en derde jaar:
jaarlijkse evaluatie door de opleider (AB-formulier);
- aan het einde van de opleiding:
eindevaluatie (C-formulier).

Alle formulieren, die via www.knmg.artsennet.nl te downloaden zijn, dienen naar de MSRC opgestuurd te worden.

1.8. Periodiek evaluatieformulier

De opleiding wordt ook door de aios beoordeeld met een MSRC-formulier (www.knmg.artsennet.nl). Daarnaast kunnen aios bij de jaarlijkse beoordelingsgesprekken gebruikmaken van het periodiek evaluatieformulier (zie bijlage 3.6). Daarnaast heeft de Kerngroep een stappenplan ontwikkeld om problemen te signaleren die de opleiding in gevaar kunnen brengen (zie bijlage 3.7).

2. Informatie over de VRA

2.1. Algemeen

De Nederlandse Vereniging van Revalidatieartsen, kortweg de VRA, is de landelijke wetenschappelijke vereniging van artsen die als revalidatiearts zijn ingeschreven in het Specialistenregister van de Medisch Specialisten Registratie Commissie. De vereniging is opgericht op 16 april 1955 en stelt zich ten doel:

- het bevorderen van studie en het verbreiden van kennis van revalidatie- en fysieke geneeskunde onder artsen en aanstaande artsen;
- het behartigen van de sociaal-economische en andere maatschappelijke belangen van leden;
- het streven naar een betere organisatie van het specialisme in Nederland en via beroepsorganisaties ook in Europees verband.

De 'gewone leden' van de vereniging zijn artsen die als revalidatiearts zijn ingeschreven en door de Algemene Ledenvergadering zijn toegelaten. Aios revalidatiegeneeskunde zijn na aanmelding bij de secretaris van de VRA en toelating tijdens de Algemene Ledenvergadering 'aspirant-lid'. Na toelating tot de VRA krijgen aspirant-leden de statuten, een ledenlijst en het beleidsplan van de VRA toegezonden. Aspirant-leden mogen deelnemen aan de vergaderingen en hebben tevens stemrecht.

Meer info op vra.artsennet.nl

2.2 Concilium en Visitatiecommissie

Het primaire doel van het Concilium is het bewaken van de kwaliteit van de opleiding tot revalidatiearts. Deze commissie stelt de opleidingseisen op en controleert deze door middel van visitaties van opleidingsinrichtingen en opleiders. Het Concilium vormt het contactorgaan van de Nederlandse Vereniging van Revalidatieartsen (VRA) met de Medisch Specialisten Registratie Commissie (MSRC). In het Concilium worden aios vertegenwoordigd door de voorzitter en vicevoorzitter van de Kerngroep.

Per jaar worden gemiddeld vijf opleidingscircuits bezocht door een visitatiecommissie ad hoc die nagaat of het circuit voldoet aan de algemene en specifieke opleidingseisen. Deze visitatiecommissie bestaat uit twee revalidatieartsen en een aios.

2.3. Kerngroep

De Kerngroep is het landelijke overlegorgaan van assistenten in opleiding tot medisch specialist (aios) revalidatiegeneeskunde, aangevuld met een vertegenwoordiger van de aios in opleiding tot klinisch onderzoeker (AIKO'S). De Kerngroep behartigt de belangen van aios ten aanzien van de opleiding tot revalidatiearts en zaken op maatschappelijk en financieel-economisch terrein.

Kerngroepleden zijn aios en aspirant-lid van de VRA. Elk van de twaalf opleidingscircuits heeft een afgevaardigde in de Kerngroep. Samen met de vertegenwoordiger van de aios in opleiding tot klinisch onderzoeker, leidt dit tot dertien Kerngroepleden. De voorzitter en vicevoorzitter van de Kerngroep vertegenwoordigen de aios in het Concilium. De andere Kerngroepleden zijn actief in het VRA-bestuur, de Scholingscommissie, de Commissie Leerplan, de Buitenlandcommissie, de Beroepsbelangencommissie, de Stuurgroep Capaciteitsbepaling, de Wetenschappelijke Commissie, redactie "Revalidata"/website, de landelijke assistentenvereniging LVAG en de kwaliteitscommissie.

Iedere eerste donderdag van een even maand vergadert de Kerngroep in Utrecht. In principe is de zittingsduur twee jaar; jaarlijks wisselt in februari de helft van de Kerngroep van samenstelling.

Doordat de Kerngroep vanuit alle circuits breed vertegenwoordigd is in diverse gremia, wordt er een bijdrage geleverd aan de kwaliteit van de huidige opleiding tot revalidatiearts en blijft zij kritisch betrokken bij de verdere ontwikkeling hiervan.

Bijlagen

Bijlage 3.1

Praktische adviezen en adressen bij starten van de opleiding

Inschrijving MSRC binnen twee maanden na aanvang opleiding:

Secretarissen van de MSRC
dr. E.J. Buurke, dr. P.J.Breslau

Mercatorlaan 1200 Postbus 20053
3528 BL Utrecht 3502 LB Utrecht
Telefoon: 030 - 28 23 800
E-mail: www.knmg.artsennet.nl

Aanmelden als aspirant-lid VRA bij het secretariaat van de VRA:

Secretaris van de VRA: drs. G.A. Balk, revalidatiearts

Secretariaat van de VRA
Postbus 9696
3506 GR Utrecht
Telefoon: (030) 273 96 96
E-mail: vra@revalidatiegeneeskunde.nl

Aanmelden voor Scholingsprogramma Revalidatiegeneeskunde bij het secretariaat van de VRA (zie boven)

Direct bij start van de opleiding

Aanvragen logboek Europees Examen:

aanmeldingsprocedure via de website : www.euro-prm.org

Voor nadere informatie kun je contact opnemen met
drs. M.Terburg, revalidatiearts
E-mail mterburg@planet.nl
Telefoon: (015) 278 02 28 of 06-51835529

Bijlage 3.2

Adressen die van pas kunnen komen

Secretaris van de VRA:

Drs. G.A. Balk, revalidatiearts

Via secretariaat VRA:
Postbus 9696
3506 GR Utrecht
Telefoon: (030) 273 96 96
E-mail: vra@revalidatiegeneeskunde.nl

Redactie *Revalidata*:

Via secretariaat VRA (zie boven)

Webmaster vra.artsennet.nl:

Drs. M. v.d. Berg
E-mail: m.berg@revalidatiegeneeskunde.nl

Penningmeester van de VRA:

Drs. H.W.J. Rockx
P/a Kennemer Gasthuis
Postbus 417
2000 AK Haarlem
Email: rockx@kg.nl

Secretaris van de Wetenschappelijke Commissie van de VRA:

Dr. A.V. Nene
p/a Revalidatiecentrum Het Roessingh
Roessingsbleekweg 33
7522 AH ENSCHEDE
Telefoon: (053) 487 58 75

Vertegenwoordiger voor het specialisme revalidatiegeneeskunde bij de MSRC:

Drs. B.J.W. Bevaart
p/a Revalidatiecentrum Tolbrug/Jeroen Bosch Ziekenhuis
Postbus 90153
5200 ME 's Hertogenbosch
Telefoon: (073) 616 20 28

Plaatsvervangend vertegenwoordiger voor het specialisme revalidatiegeneeskunde MSRC:

Mevrouw dr. J. van Meeteren
p/a Erasmus MC
Dr. Molewaterplein 40
3015 GD ROTTERDAM
Telefoon: (010) 463 39 05

Secretaris Opleidingszaken van het Specialisme Revalidatiegeneeskunde en
Visitatiecommissie van de VRA:

Drs. B.J.W. Bevaart
p/a Revalidatiecentrum Tolbrug/Jeroen Bosch Ziekenhuis
Postbus 90153
5200 ME 's Hertogenbosch
Telefoon: (073) 616 20 28

Secretariaat Kerngroep:

Mevrouw drs. N. van Verseveld
p/a Revalidatiecentrum Hoensbroeck
Zandbergsweg 111
6432 CC HOENSBROEK
Telefoon: (045) 528 28 28
n.verseveld@srl.nl

Websites

<http://vra.artsennet.nl>
www.lad.nl
www.knmg.artsennet.nl
www.lvag.nl
www.cbo.nl

Bijlage 3.3

Overzicht opleidingsinrichtingen en opleidingscircuits revalidatiegeneeskunde

Opleidingsinrichtingen

(april 2007)

Plaats	Adres en telefoonnummer	Circuit
Alkmaar Medisch Centrum Alkmaar, afdeling revalidatie Opleider: dr. J.P.J. Bakker	Wilhelminalaan 12 1815 JD Alkmaar Postbus 501 1800 AM Alkmaar Tel.nr.: (072) 548 44 44	circuit met RCA te Amsterdam en RC De Trappenberg te Huizen
Almelo Twenteborg Ziekenhuis, afdeling revalidatie Opleider: mevr. drs. J.M.M. Nijlant	Zilvermeeuw 1 7609 PP Almelo Postbus 7600 7600 SZ Almelo Tel.nr.: (0546) 83 33 33	circuit met RC Het Roessingh te Enschede en Medisch Spectrum Twente, afdeling revalidatie te Enschede
Amsterdam Revalidatie Centrum Amsterdam (RCA) Opleider: drs. H.O. Wiggerts	Overtoom 283 1054 HW Amsterdam Tel.nr.: (020) 607 16 07	1 circuit met Medisch Centrum Alkmaar, afdeling revalidatie te Alkmaar en RC De Trappenberg te Huizen; 2 circuit met AMC te Amsterdam en Jan van Breemeninstituut/ Slotervaart Ziekenhuis te Amsterdam 3 circuit met VU Medisch Centrum
Amsterdam Academisch Medisch Centrum (AMC) Opleider: prof.dr. F. Nollet	Meibergdreef 9 1105 AZ Amsterdam Zuid-oost Postbus 22660 1100 DD Amsterdam Tel.nr.: (020) 566 91 11	circuit met RCA te Amsterdam en Jan van Breemeninstituut/ Slotervaart Ziekenhuis te Amsterdam
Amsterdam Jan van Breemen Instituut (JBI)/Slotervaart Ziekenhuis Opleider: drs. R. Dahmen	Dr. Jan van Breemenstraat 2 1056 AB Amsterdam Tel.nr.: (020) 589 65 89	circuit met RCA te Amsterdam en AMC te Amsterdam
Amsterdam VU Medisch Centrum Opleider: prof. dr. G.J. Lankhorst	De Boelelaan 1117 1081 HV Amsterdam Postbus 7057 1007 MB Amsterdam Tel.nr.: (020) 444 44 44	1 circuit met Spaarne Ziekenhuis te Hoofddorp en RC Heliomare te Wijk aan Zee 2 circuit met RCA

Arnhem Groot Klimmendaal Opleider: drs. J.D. Martina	Heijenoordseweg 5 6813 GG Arnhem Postbus 9044 6800 GG Arnhem Tel.nr.: (026) 352 68 03	circuit met Ziekenhuis Rijnstate te Arnhem, UMC St. Radboud te Nijmegen en St. Maartenskliniek te Nijmegen
Arnhem Ziekenhuis Rijnstate Opleider: drs. M.P. Rulkens	Wagnerlaan 55 6815 AD Arnhem Postbus 9555 6800 TA Arnhem Tel.nr.: (026) 378 7327	circuit met RC Groot Klimmendaal te Arnhem, UMC St. Radboud te Nijmegen en St. Maartenskliniek te Nijmegen
Beetsterzwaag Revalidatie Friesland Opleider: mevr. dr. A.M. Boonstra	Locatie Beetsterzwaag Hoofdstraat 3 9244 CL Beetsterzwaag Postbus 2 9244 ZN Beetsterzwaag Tel.nr.: (0512) 38 94 94	circuit met UMCG Centrum voor Revalidatie, locatie UMCG te Groningen en UMCG Centrum voor Revalidatie, locatie Beatrigoord te Haren
Delft Revalidatiecentrum Delft Opleider: drs. M. Terburg	Reinier de Graafweg 1 2625 AD Delft Tel.nr.: (015) 278 02 78	circuit met RC Den Haag te 's-Gravenhage, Reinier de Graaf Gasthuis te Delft, MC Rijnmond-Zuid, locatie Zuider te Rotterdam, Rijnlands Revalidatiecentrum te Leiden en Groene Hart Ziekenhuis te Gouda.
Delft Reinier de Graaf Gasthuis, afdeling revalidatie Opleider: drs. M. Terburg	Reinier de Graafweg 3-11 2625 AD Delft Postbus 5012 2600 GA Delft Tel.nr.: (015) 260 30 60	circuit met RC Den Haag te 's-Gravenhage, RC Delft te Delft en MC Rijnmond-Zuid, locatie Zuider te Rotterdam, Rijnlands Revalidatiecentrum te Leiden en Groene Hart Ziekenhuis te Gouda.
Eindhoven Revalidatiecentrum Blixembosch Opl.: mevr. drs. W.M.G.C. Hitters	Toledolaan 2 5629 CC Eindhoven Postbus 1355 5602 BJ Eindhoven Tel.nr.: (040) 264 27 42	circuit met St. Elisabeth Ziekenhuis te Tilburg en RC Hoensbroeck te Hoensbroeck
Enschede Revalidatiecentrum Het Roessingh Opleider: drs. G.J. Renzenbrink	Roessinghsbleekweg 33 7522 AH Enschede Postbus 310 7500 AH Enschede Tel.nr.: (053) 487 58 75	circuit met Twenteborg Ziekenhuis te Almelo en Medisch Spectrum Twente te Enschede

Enschede Medisch Spectrum Twente, afdeling revalidatie Opleider: prof dr. J.S. Rietman	Haaksbergerstraat 55 7513 ER Enschede Postbus 50000 7500 KA Enschede Tel.nr.: (053) 487 20 00	circuit met Twenteborg Ziekenhuis te Almelo en RC Het Roessingh te Enschede
Gouda Groene Hart Ziekenhuis, afdeling revalidatie Opleider: drs. R.M.C.M. Brenner	Jozeflocatie Graaf Florisweg 77-79 2805 AH Gouda Postbus 1098 2800 BB Gouda (0182) 594 888	circuit met Rijnlands Revalidatiecentrum te Leiden, RC Den Haag te 's-Gravenhage, RC Delft te Delft, MC Rijnmond-Zuid, locatie Zuider te Rotterdam, Reinier de Graaf Gasthuis te Delft
's-Gravenhage Revalidatiecentrum Den Haag Opleider: mevr. drs. M. Rol	Vrederustlaan 180 2543 SW 's-Gravenhage Tel.nr.: (070) 359 35 93	1 circuit met RC Delft te Delft, Reinier de Graaf Gasthuis te Delft en MC Rijnmond-Zuid, locatie Zuider te Rotterdam; 2 circuit met Rijnlands Revalidatiecentrum te Leiden en Groene Hart Ziekenhuis te Gouda
Groningen UMCG Centrum voor Revalidatie, locatie UMCG Opleider: prof.dr. J.H.B. Geertzen	Hanzeplein 1 9713 GZ Groningen Postbus 30001 9700 RB Groningen Tel.nr.: (050) 361 61 61	circuit met Revalidatie Friesland, locatie Beetsterzwaag te Beetsterzwaag en UMCG Centrum voor Revalidatie, locatie Beatrixoord te Haren
Haren UMCG Centrum voor Revalidatie, locatie Beatrixoord Opleider: prof.dr. J.H.B. Geertzen	Dilgtweg 5 9751 ND Haren Postbus 30002 9750 RA Haren Tel.nr.: (050) 533 89 11	circuit met UMCG Centrum voor Revalidatie, locatie UMCG te Groningen en Revalidatie Friesland, locatie Beetsterzwaag te Beetsterzwaag
Hoofddorp Spaarne Ziekenhuis Opleider: drs. W.P. Polomski	Spaarnepoort 1 2134 TM Hoofddorp Postbus 770 2130 AT Hoofddorp Tel.nr.: (023) 890 89 00	circuit met VU Medisch Centrum te Amsterdam en RC Heliomare te Wijk aan Zee

's-Hertogenbosch Revalidatiecentrum Tolbrug/Jeroen Bosch Ziekenhuis Opleider: drs. B.J.W. Bevaart	Tolbrugstraat 11 5211 RW 's-Hertogenbosch Postbus 90153 5200 ME 's-Hertogenbosch Tel.nr.: (073) 616 20 28	circuit met St. Maartenskliniek te Nijmegen en UMC St. Radboud te Nijmegen
Hoensbroek Revalidatiecentrum Hoensbroeck Opleider: dr. P.H.T.G. Heuts	Zandbergsweg 111 6432 CC Hoensbroek Postbus 88 6430 AB Hoensbroek Tel.nr.: (045) 528 28 28	<u>1</u> circuit met Academisch Ziekenhuis Maastricht, RC Franciscusoord te Valkenburg en VieCuri Medisch Centrum te Venlo; <u>2</u> circuit met RC Blixembosch te Eindhoven en St. Elisabeth Ziekenhuis te Tilburg
Huizen Revalidatiecentrum De Trappenberg Opleider: mevr. dr. L. Heijnen	Crailoseweg 116 1272 EX Huizen Tel.nr.: (035) 692 96 00	circuit met Medisch Centrum Alkmaar te Alkmaar en RCA te Amsterdam
Leiden Rijnlands Revalidatiecentrum Opleider: mevr. drs. H.C.M. v.d. Heijden-Maessen	Wassenaarseweg 501 2333 AL Leiden Postbus 176 2300 AD Leiden Tel.nr.: (071) 519 51 95	circuit met Groene Hart Ziekenhuis te Gouda, RC Den Haag te 's-Gravenhage en RC Delft te Delft
Maastricht Academisch Ziekenhuis Maastricht Opleider: dr. J.M. Ruijgrok	P. Debyelaan 25 6229 HX Maastricht Tel.nr.: (043) 387 65 43	circuit met RC Hoensbroeck te Hoensbroek, RC Franciscusoord te Valkenburg en Viecuri Medisch Centrum te Venlo
Nieuwegein St Antonius Ziekenhuis Opleider: drs. H.G.A. Hacking	Koekoekslaan 1 Postbus 2500 3430 EM Nieuwegein	Circuit met UMC te Utrecht en RC de Hoogstraat te Utrecht
Nijmegen St. Maartenskliniek Opleider: drs. H.J.M. van Kuppevelt	Hengstdal 3 6522 JV Nijmegen Postbus 9011 6500 GM Nijmegen Tel.nr.: (024) 365 99 11	<u>1</u> circuit met UMC St. Radboud te Nijmegen, RC Groot Klimmendaal te Arnhem en Ziekenhuis Rijnstate te Arnhem; <u>2</u> circuit met RC Tolbrug/Jeroen Bosch Ziekenhuis te 's-Hertogenbosch en UMC St. Radboud te Nijmegen
Nijmegen UMC St. Radboud Opleider: prof. dr. A.C.H. Geurts	Geert Groteplein-Zuid 10 6525 GA Nijmegen Postbus 9101 6500 HB Nijmegen Tel.nr.: (024) 361 11 11	<u>1</u> circuit met St. Maartenskliniek, Ziekenhuis Rijnstate te Arnhem en RC Groot Klimmendaal te Arnhem <u>2</u> circuit met St. Maartenskliniek te Nijmegen, RC Tolbrug te Den Bosch en Jeroen Bosch Ziekenhuis te Den Bosch

Rotterdam MC Rijnmond-Zuid Opleider: drs. P.J. Janssens	Locatie Zuider Groene Hilledijk 315 3075 EA Rotterdam Tel.nr.: (010) 290 30 00	circuit met RC Den Haag te 's-Gravenhage, met RC Delft te Delft en Reinier de Graaf Gasthuis te Delft
Rotterdam Erasmus MC, afdeling revalidatie Opleider: prof.dr. H.J. Stam	Dr. Molewaterplein 40 3015 GD Rotterdam Postbus 2040 3000 CA Rotterdam Tel.nr.: (010) 463 92 22	circuit met RC Rijndam te Rotterdam
Rotterdam RC Rijndam Opleider: dr. M.P. Bergen	Westersingel 300 3015 LJ Rotterdam Postbus 23181 3001 KD Rotterdam Tel.nr.: (010) 241 24 12	circuit met Erasmus MC, afdeling revalidatie te Rotterdam
Tilburg St. Elisabeth Ziekenhuis Opleider: drs. E.J. Schouten	Hilvarenbeekseweg 60 5022 GC Tilburg Postbus 90151 5000 LC Tilburg Tel.nr.: (013) 539 13 13	circuit met RC Blixembosch te Eindhoven en RC Hoensbroeck te Hoensbroek
Utrecht RC De Hoogstraat Opleider: dr. F.W.A. van Asbeck	Rembrandtkade 10 3583 TM Utrecht Postbus 85238 3508 AE Utrecht Tel.nr.: (030) 256 12 11	circuit met UMC Utrecht te Utrecht en St. Antonius Ziekenhuis te Nieuwegein
Utrecht UMC Utrecht Opleider: mevr. prof. dr. E. Lindeman	Heidelberglaan 100 3584 CX Utrecht Postbus 85500 3508 GA Utrecht Tel.nr.: (030) 250 91 11	circuit met RC De Hoogstraat te Utrecht en St. Antonius Ziekenhuis te Nieuwegein
Valkenburg RC Franciscusoord Opleider: dr. P.H.T.G. Heuts	Onderstestraat 29 6301 KA Valkenburg Tel.nr.: (045) 528 28 28	circuit met RC Hoensbroeck te Hoensbroeck, Academisch Ziekenhuis Maastricht en VieCuri Medisch Centrum te Venlo
Venlo VieCuri Medisch Centrum Opleider: drs. W.J. IJspeert	Tegelseweg 210 5912 BL Venlo Postbus 1926 5900 BX Venlo Tel.nr.: (077) 320 55 55	circuit met RC Hoensbroeck te Hoensbroeck, Academisch Ziekenhuis Maastricht en RC Franciscusoord te Valkenburg
Wijk aan Zee RC Heliomare Opleider: drs. J.R. Slotman	Relweg 51 1949 EC Wijk aan Zee Tel.nr.: (0251) 28 82 22	circuit met VU Medisch Centrum te Amsterdam en Spaarne Ziekenhuis te Hoofddorp

Zwolle RC De Vogellanden Opleider: mevr. dr. B. Ivanyi	Hyacinthstraat 66a 8013 XZ Zwolle Postbus 1057 8001 BB Zwolle Tel.nr.: (038) 498 11 11	Circuit met Isala Klinieken te Zwolle
Zwolle Isala Klinieken, afdeling revalidatie Opleider: dr. C.H. Emmelot	Dokter van Heesweg 2 8025 AB Zwolle Postbus 10400 8000 GK Zwolle Tel.nr.: (038) 424 50 00	Circuit met RC De Vogellanden te Zwolle

Opleidingscircuits

(april 2007)

Circuit	Opleiders	Locaties
01 Amsterdam/Alkmaar/Huizen	drs. H.O. Wiggerts dr. J.P.J. Bakker mevr. dr. L. Heijnen	Amsterdam, RC Amsterdam Alkmaar, Medisch Centrum Alkmaar, Huizen, RC De Trappenberg,
02 Amsterdam	drs. H.O. Wiggerts prof. dr. F. Nollet drs. R. Dahmen	Amsterdam, RC Amsterdam, Amsterdam, AMC Amsterdam, Jan van Breemeninstituut/Slotervaart Ziekenhuis
03 Amsterdam/Hoofddorp/Wijk aan Zee	prof.dr. G.J. Lankhorst drs. W.P. Polomski drs. J.R. Sloopman	Amsterdam, VU Medisch Centrum Hoofddorp, Spaarne ziekenhuis Wijk aan Zee, RC Heliomare
04 Amsterdam	prof. dr. G.J. Lankhorst drs. H.O. Wiggerts	Amsterdam, VU Medisch Centrum Amsterdam, RC Amsterdam
05 Arnhem	drs. J.D. Martina drs. M. Rulkens	Arnhem, Groot Klimmendaal Arnhem, Ziekenhuis Rijnstate
06 Den Haag/Delft/Rotterdam	mevr. drs. M. Rol drs. H.J. Arwert drs. M. Terburg drs. P.J. Janssens	Den Haag, RC Den Haag Den Haag, MC Haaglanden Delft, RC Delft Delft Reinier de Graaf Gasthuis (afd. Revalidatie) Rotterdam, MC Rijnmond-Zuid (locatie Zuider)
07 Enschede/Almelo	drs. G.J. Renzenbrink prof dr. J.S. Rietman mevr. drs. J.M.M. Nijlant	Enschede, RC Het Roessingh Enschede, Medisch Spectrum Twente (afdeling Revalidatie) Almelo, Twenteborg Ziekenhuis
08 Groningen	prof.dr. J.H.B. Geertzen prof.dr. J.H.B. Geertzen mevr. drs. N. Haga	Groningen, UMCG Centrum voor Revalidatie, locatie UMCG Haren, UMCG Centrum voor Revalidatie, locatie Beatrixoord Beetsterzwaag, Revalidatie Friesland, locatie Beetsterzwaag Beetsterzwaag, Revalidatie Friesland, locatie Leeuwarden
09 Leiden/Gouda/Den Haag	mevr. drs. H.C.M. v.d. Heijden- Maessen prof. dr. J.H. Arendzen drs. R.M.C.M. Brenner mevr. drs. M. Rol	Leiden, Rijnlands RC Leiden, LUMC Gouda, Groene Hart Ziekenhuis, afdeling Revalidatie Den Haag, RC Den Haag
10 Limburg	dr. P.H.T.G. Heuts drs. A.M.T.M. Derks (wnd) dr. J.M. Ruijgrok drs. W.J. IJspeert	Hoensbroek, RC Hoensbroeck Valkenburg, RC Franciscusoord Heerlen, Atrium Medisch Centrum Maastricht, Academisch Ziekenhuis Maastricht Venlo, VieCuri Medisch Centrum
11 Nijmegen/Arnhem	drs. H.J.M. van Kuppevelt prof. dr. A.C.H. Geurts drs J. Martina	Nijmegen, St. Maartenskliniek Nijmegen, UMC St. Radboud Arnhem, RC Groot Klimmendaal
12 Nijmegen/'s-Hertogenbosch	drs. H.J.M. van Kuppevelt drs. B.J.W. Bevaart prof. dr. A.C.H. Geurts	Nijmegen, St. Maartenskliniek 's-Hertogenbosch, RC Tolbrug/Jeroen Bosch Ziekenhuis Nijmegen, UMC St. Radboud

13 Rotterdam	prof. dr. H.J. Stam dr. M.P. Bergen	Rotterdam, Erasmus MC Rotterdam, RC Rijndam Adriaanstichting
14 Utrecht	dr. F.W.A. van Asbeck mevr. prof. dr. E. Lindeman drs. H.G.A. Hacking	Utrecht, RC De Hoogstraat Utrecht, UMC Utrecht Nieuwegein, St. Antonius Ziekenhuis
15 Zwolle	mevr. dr. B. Ivanyi dr. C.H. Emmelot	Zwolle, RC De Vogellanden Zwolle, Isalaklinieken, afdeling Revalidatie
16 Eindhoven/Tilburg/Hoensbroek	mevr. drs. W.M.G.C. Hitters drs. E.J. Schouten dr. P.H.T.G. Heuts	Eindhoven, RC Blixembosch Tilburg, St. Elisabeth Ziekenhuis Hoensbroek, RC Hoensbroeck

Bijlage 3.4

Opleidingseisen

De opleidingseisen zijn verdeeld in algemene eisen – *Kaderbesluit CCMS* – en specifieke eisen – *Besluit revalidatiegeneeskunde* – ; beide besluiten zijn te vinden op de website van de KNMG.

[www.knmg.artsennet.nl/opleiding & registratie/opleiding](http://www.knmg.artsennet.nl/opleiding%20&%20registratie/opleiding)

Bijlage 3.5

Formulier voortgangsgesprekken

Tijdens de opleiding dient in het eerste jaar driemaandelijks een evaluatie plaats te vinden, daarna vindt het voortgangsgesprek éénmaal per jaar plaats. Het daarbij te gebruiken formulier: Formulier driemaandelijke voortgangsgesprekken respectievelijk Formulier A/B, dient aan de MSRC te worden gezonden. Aan het einde van de opleiding dient formulier C ingevuld en aan de MSRC opgestuurd te worden.

De desbetreffende formulieren zijn te downloaden vanaf de KNMG website:

http://knmg.artsennet.nl/content/resources/AMGATE_6059_100_TICH_L988092425/AMGATE_6059_100_TICH_R1552681243841070//

Bijlage 3.6

Periodieke Evaluatie Opleiding

Ieder jaar dienen de aios hun opleiding te evalueren met de (hoofd)opleider. Het daartoe te gebruiken formulier – Formulier A/B – is te downloaden van de KNMG-site en moet, nadat het is ingevuld, worden opgestuurd aan de MSRC

http://knmg.artsennet.nl/content/resources/AMGATE_6059_100_TICH_L988092425/AMGATE_6059_100_TICH_R1552681243841070//

Bijlage 3.7

Signaleren problemen opleiding

De Kerngroep heeft een stappenplan opgesteld waarin is omschreven wat aios kunnen doen wanneer er problemen ontstaan die de kwaliteit van hun opleiding ernstig in gevaar brengen. De Kerngroep heeft bij alle stappen een adviserende rol; zij treedt niet op als belangenbehartiger. Hierbij is het de verantwoordelijkheid van de aios om zorgvuldig met de problemen om te gaan.

1. De problemen worden besproken binnen de arts-assistentengroep
2. Wanneer men van mening is dat de problemen invloed hebben op de kwaliteit van de opleiding, wordt dit met de opleider besproken. Het kan van belang zijn dit dan ook schriftelijk vast te leggen.
3. Indien de problemen langer blijven bestaan, of de opleider onderneemt geen actie, moet de opleidingscommissie bij elkaar geroepen worden met een brief (kopie naar de opleider en directie).
4. Indien ook dit niet leidt tot een goede oplossing kan de arts-assistentengroep een brief sturen naar het Concilium en de Kerngroep.
5. Als laatste middel wordt de MSRC ingeschakeld.

Kerngroep 2007

Bijlage 3.8

Portfolio en patiëntenregistratie

Voor de opleiding dient het portfolio bijgehouden te worden (te vinden op de KNMG-site). Daarnaast wordt gevraagd de aantallen patiënten en spreiding van diagnosegroepen te registreren. Hieronder een richtlijn voor registratie, binnen elke opleidingscircuit zijn afspraken gemaakt over de registratie.

CONSULT/MEDEBEHANDELING ALGEMEEN ZIEKENHUIS

Nummer	Datum	M/V	OP/NP	Geboortedatum	Diagnose	ICD9	DBC	Opmerkingen
01								
02								
03								
04								
05								
06								
07								
08								
09								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
20								
Enz.								

EERSTE ONDERZOEK

Nummer	Datum	M/V	OP/NP	Geboortedatum	Diagnose	ICD9	DBC	Opmerkingen
01								
02								
03								
04								
05								
06								
07								
08								
09								
10								
Enz.								

POLIKLINISCHE REVALIDATIEBEHANDELING VOLWASSENEN

Nummer	Datum	M/V	OP/NP	Geboortedatum	Diagnose	ICD9	DBC	Opmerkingen
01								
02								
03								
04								
05								
06								
07								
08								
09								
10								
Enz.								

KLINISCHE REVALIDATIEBEHANDELING VOLWASSENEN

Nummer	Datum	M/V	OP/NP	Geboortedatum	Diagnose	ICD9	DBC	Opmerkingen
01								
02								
03								
04								
05								
06								
07								
08								
09								
10								
Enz.								

POLIKLINISCHE/KLINISCHE REVALIDATIEBEHANDELING KINDEREN

Nummer	Datum	M/V	OP/NP	Geboortedatum	Diagnose	ICD9	DBC	Opmerkingen
01								
02								
03								
04								
05								
06								
07								
08								
09								
10								
Enz.								

Bijlage 3.9

Voorbeeld opzet onderzoeksvoorstel aios

Een onderzoeksvoorstel bestaat uit de volgende onderdelen:

Titelpagina:

- Titel, auteurs, datum/versienummer.

Inleiding:

- Uitgebreid literatuuroverzicht.
- Alvorens een onderzoek aan te vatten dient de HUIDIGE KENNIS op het onderhavige gebied beschreven te worden. (Hiermee wordt dubbel en onnodig werk voorkomen.)
- Een literatuuroverzicht dient een indeling per (deel)onderwerp te hebben, niet per auteur. (Literatuurlijst toevoegen aan eind van het onderzoeksvoorstel.)

Doelstelling/probleemstelling:

- Op grond van de gegevens uit de inleiding dient duidelijk gemaakt te worden dat er een PROBLEEM is dat om een oplossing vraagt. Daaruit wordt het DOEL van het onderzoek afgeleid.

Vraagstelling:

- Een vraagstelling is specifiek en kan in CONCRETE TERMEN worden beantwoord (bijvoorbeeld: ja, nee, 55% etc.).

Patiënten en methoden:

- inclusiecriteria, exclusiecriteria.
- Beschikbaar aantal patiënten, methode van rekrutering patiënten:
De ervaring leert dat het beschikbare aantal patiënten die aan de inclusiecriteria voldoen, vaak (ernstig) overschat wordt.
- Meetmethoden, primaire en secundaire uitkomstparameters:
Er moeten een of enkele primaire uitkomstparameters gekozen worden, waarmee de vraagstelling van het onderzoek direct beantwoord kan worden. Bijv. in een onderzoek over 'verplaatsing' het onderdeel 'mobiliteit' van de SIP en de 'loopsnelheid' volgens een gestandaardiseerde meetmethode.
Daarnaast kunnen een aantal secundaire uitkomstparameters gekozen worden om secundaire vraagstellingen te beantwoorden.
Bij de keuze van meetmethoden worden betrokken de aspecten: betrouwbaarheid, validiteit, gevoeligheid (responsiveness) en vergelijkbaarheid met ander onderzoek. Meetmethoden met onbekende meeteigenschappen worden in principe niet gebruikt, tenzij er een goede reden kan worden gegeven.
- Onderzoeksofzet/design:
Bijv. gerandomiseerde clinical trial, prospectief of retrospectief cohortonderzoek, etc.
Als proefpersonen verschillende routes kunnen doorlopen (bijv. in een RCT), is een blokschema nuttig, waarin randomisaties, interventies, metingen en tijdsindicaties vermeld zijn.
- Interventies (indien van toepassing).
- Analysemethode:
De analysemethode, inclusief methode van statistische analyse (indien van toepassing) dient aangegeven te worden.
Bij onderzoek waarin verschillende behandelmethoden vergeleken worden, dient ook aangegeven en beargumenteerd te worden aan welk niveau van verschillen in uitkomst klinische betekenis wordt toegekend. Hieruit volgt ook het aantal patiënten dat nodig is om dergelijke verschillen aan te tonen (groeps grootteberekening).

N.B. Het bovenstaande is bijna identiek met de paragrafen 'inleiding' en 'methode' van het artikel waarin de resultaten te zijner tijd beschreven zullen worden. Het artikel is dus al half klaar.

Werkplan/tijdplan:

Hierin wordt van maand tot maand de planning van het onderzoek beschreven, onder andere:

- voorbereiding;
- uitvoeren onderzoek, verzamelen van gegevens: wie, waar, wanneer?;
- bewerking en beschrijving van de resultaten.

Bijlagen bij het onderzoeksvoorstel:

- meetinstrumenten;
- patiëntinformatie (en formulier informed consent);
- informatie aan de huisarts van patiënten;
- aanbiedingsbrieven aan wetenschappelijke raad en ethische commissie;
- (begroting materieel/personeel).

TIJDSPLANNING aios

deadlines na start opleiding

3 maanden:	onderwerpkeuze gereed
6 maanden:	literatuuroverzicht gereed
9 maanden:	onderzoeksvoorstel/protocol gereed
12 maanden:	goedkeuring wetenschappelijke raad, ethische commissie, etc. OK
12-36 maanden:	uitvoeren onderzoek; voortgangsbespreking per 3 maanden
36-48 maanden:	verslaglegging/rapportage; voortgangsbespreking per 3 maanden

Advies:

Bespreek de richtlijnen binnen je eigen circuit.

G.J. Lankhorst
juni 1993

Literatuur:

D.P. Currier, Elements of Research in Physical Therapy.

Bijlage 3.10

TOS-aios trofee

Assistenten in opleiding tot specialist (aios) die lid zijn van de VRA kunnen in aanmerking komen voor de TOS-aios Trofee. AIKO'S's zijn uitgesloten voor deelname. Deze wisseltrofee is, net als de daaraan verbonden prijs van vijfhonderd euro, ter beschikking gesteld door Toornend Orthopaedie Service (TOS).

De prijs wordt jaarlijks tijdens de VRA-najaarsvergadering uitgereikt aan die aios die zich tijdens de opleiding op wetenschappelijk terrein bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt wat de revalidatiegeneeskunde betreft. Ook specialisten in het eerste jaar van de opleiding kunnen voor de trofee in aanmerking komen, indien er in die periode publicaties verschenen zijn die het gevolg zijn van het aios-schap.

Reglement TOS-aios trofee

1. De Nederlandse Vereniging van Revalidatieartsen – hierna te noemen de vereniging – beschikt over een wisseltrofee die ter beschikking is gesteld door het maatschoenmakersbedrijf Toornend Orthopaedie Service (TOS).
2. De wisseltrofee is ter beschikking gesteld om uit te reiken aan die assistent in opleiding tot specialist van de vereniging die zich tijdens de opleiding op wetenschappelijk terrein bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt met betrekking tot de revalidatiegeneeskunde.
3. De trofee wordt jaarlijks tijdens de najaarsvergadering van de vereniging toegekend door het bestuur op voordracht van een jury. Aan deze trofee is een prijs van vijfhonderd euro verbonden, eveneens door de TOS ter beschikking gesteld.
4. De jury bestaat uit vier leden, te weten: de voorzitter van het Concilium, de voorzitter van de Wetenschappelijke Commissie, een lid van het Hooglerarenconvent en de huidige houder van de trofee.
5. De opleiders en de Kerngroep worden in de gelegenheid gesteld aios te nomineren tot uiterlijk eind juli van het lopende jaar. Deze nominatie door de opleider en de Kerngroep dient gepaard te gaan met een CV van de genomineerde, een kopie van publicatie c.q. het voorblad van de “submitted” publicatie (of een kopie van de posterpresentatie).
6. De juryvoordracht aan het bestuur geschiedt uiterlijk in de maand september.

Ad 2:

Dit artikel slaat alléén op een assistent in opleiding tot specialist (aios). Het onderzoek moet dan ook verricht zijn tijdens de aios-periode. De wetenschappelijke prestatie kan een publicatie en/of wetenschappelijke voordracht voor een internationaal forum zijn. De publicatie moet, bij voorkeur, in een tijdschrift met citationindex (SCI) zijn.

Ook revalidatieartsen in hun eerste jaar als specialist (ex-aios) mogen aangemeld worden.

Bijlage 3.11

Informatie over aios in opleiding tot klinisch onderzoeker (AGIKO)

Vooraf

Met de inwerkingtreding per 1 januari 2005 van het *Kaderbesluit CCMS* (zie bijlage 3.4) is de term AGIKO (assistent-geneeskundige in opleiding tot klinisch onderzoeker) officieel verdwenen. De Kerngroep heeft als vervangende term "aios in opleiding tot klinisch onderzoeker" gekozen. De voor hen bestemde informatie in deze bijlage is verdeeld in twee onderdelen:

1. *Aanbevelingen aios in opleiding tot klinisch onderzoeker revalidatiegeneeskunde* (op deze pagina) en
2. *Informatie over de AGIKO-opleiding revalidatiegeneeskunde* (op pagina 26 e.v.). Dit stuk dateert uit 2000 en is, op een paar kleine redactionele aanpassingen na, ongewijzigd overgenomen. Ter bevordering van het leesgemak is ervoor gekozen de in het stuk gebruikte term AGIKO te handhaven.

Aanbevelingen aios in opleiding tot klinisch onderzoeker revalidatiegeneeskunde

Om te evalueren hoe de in *Informatie over de AGIKO-opleiding revalidatiegeneeskunde* beschreven constructie zich heeft ontwikkeld, werd een enquête gehouden onder de AGIKO's die in 2002 werkzaam waren binnen de revalidatiegeneeskunde. Door middel van een brief werden de belangrijkste punten onder de aandacht van het Hooglerarenconvent gebracht met het doel de constructie verder te verbeteren. Naar aanleiding van deze brief en een gesprek met twee vertegenwoordigers van het Hooglerarenconvent in maart 2004 zijn onderstaande aanbevelingen tot stand gekomen.

Aanbevelingen

1. Bij aanvang van de opleiding is een onderzoeksvoorstel met toegekende subsidieaanvraag aanwezig.
2. Bij aanvang van de opleiding of kort hierna is een opleidingsschema (tijdpad) voor de gehele periode aanwezig. Dit schema dient tevens voor de MSRC-registratie.
3. Bij aanvang van de opleiding zijn voldoende (materiële) voorwaarden aanwezig om de voortgang van het onderzoek niet te belemmeren.
4. In de eerste zes maanden wordt op basis van het onderzoeksvoorstel door de aios zelf een gedetailleerd protocol geschreven.
5. In de eerste zes maanden van de opleiding worden het scholingsplan voor de klinische fase en het scholingsplan voor de onderzoeksfase opgesteld. De scholingsplannen dienen één keer per zes maanden geëvalueerd te worden.
6. Bij aanvang van iedere klinische stage vindt afstemming plaats tussen de aios, de klinische supervisor en de onderzoeksbegeleider over welke klinische taken en welke onderzoekstaken de aios in die periode zal verrichten, zodat hier geen onduidelijkheid over kan bestaan.

Voorts zal er gestreefd worden naar een uniforme regeling voor de aios in opleiding tot klinisch onderzoeker voor wat de rechtspositie en arbeidsvoorwaarden betreft, en zal er elke drie à vier jaar een enquête gehouden worden om te evalueren hoe de constructie zich heeft ontwikkeld.

Informatie over de AGIKO-opleiding revalidatiegeneeskunde

De laatste jaren neemt het aantal arts-assistenten dat opgeleid wordt volgens een AGIKO-constructie toe (AGIKO = assistent geneeskundige in opleiding tot klinisch onderzoeker). De invulling van deze AGIKO-opleiding wordt echter tot op heden met name plaatselijk bepaald binnen de verschillende opleidingscircuits.

Als basis voor de opleiding dient in de meeste gevallen de reeds bestaande AIOS-opleiding (AIOS= arts in opleiding tot specialist) in het circuit. De meerderheid van de AGIKO's wordt daarnaast als onderzoeker opgeleid binnen de vakgroep revalidatiegeneeskunde, die onderdeel uitmaakt van het opleidingscircuit (de facultaire AGIKO). Daarnaast zijn er ook AGIKO's die hun onderzoekopleiding buiten het eigen opleidingscircuit volgen (niet-facultaire AGIKO).

In februari 1999 werd tijdens een gemeenschappelijke VRA-opleiders-conciliumvergadering de prille start van de AGIKO-opleiding revalidatie geëvalueerd. Als onderdeel hiervan werd het stuk: Evaluatie en aanbevelingen AGIKO-schap revalidatie 1998¹, dat werd opgesteld door AGIKO's revalidatie, gepresenteerd.

Echter met een toename aan AGIKO-opleidingsplaatsen verspreid over meerdere opleidingscircuits is ook de diversiteit betreffende de invulling van deze gecombineerde opleiding toegenomen. Met name de invulling van de opleiding tot onderzoeker is daarbij per circuit heel variabel.

Met als doel meer uniformiteit te bereiken in de AGIKO-opleiding tot revalidatiearts in Nederland, is de voorliggende informatie opgesteld door AGIKO's die in 2000 reeds enige jaren werkzaam zijn in de revalidatiegeneeskunde. De informatie richt zich in de eerste plaats op nieuwe AGIKO's revalidatie en hun opleiders en poogt daarbij een leidraad te zijn bij een nieuw te starten AGIKO-constructie. Echter, voor reeds gestarte AGIKO's en de daarbij betrokken opleiders hopen we met dit stuk een bijdrage te leveren aan een evaluatie van de plaatselijke AGIKO-structuur.

Daarnaast worden er met name in de laatste paragraaf een aantal praktische suggesties gedaan die een mogelijke aanvulling kunnen zijn op een al bestaande AGIKO-opleiding.

I. ALGEMEEN

Een AGIKO-opleiding is bedoeld om artsen binnen een specialistenopleiding tevens op te leiden tot onderzoeker. Het betekent dat een AGIKO na de opleiding in staat moet zijn zelfstandig te werken als revalidatiearts en tevens in staat moet zijn zelfstandig onderzoek uit te voeren.

De totale AGIKO-opleiding revalidatie heeft een duur van zeven jaar. De specialistenopleiding tot revalidatiearts, met een duur van vier jaar wordt gecombineerd met een onderzoekopleiding als AIO (AIO= assistent in opleiding). De vierjarige AIO-opleiding wordt binnen de AGIKO-constructie gecompriemd tot drie jaar. Aanvullend kan de gebruikelijke onderzoekstijd binnen de AIO-opleiding aan het promotieonderzoek worden besteed.

De constructie van de AGIKO-opleiding moet voldoen aan de eisen, zoals door de Medisch Specialisten Registratie Commissie (MSRC) gesteld^{2,3}.

De duur van de opleiding tot revalidatiearts blijft vier jaar.

- Ten minste één jaar van de onderzoeksperiode van drie jaar vindt plaats na aanvang van de specialistenopleiding en binnen de voltooiing daarvan.
- De onderzoekstijd wordt zoveel mogelijk aaneengesloten en geconcentreerd besteed, waarbij een nauwe relatie is met de opleiding, bijvoorbeeld tot uitdrukking komende in regelmatige deelname aan refereeravonden en patiëntenbesprekingen.
- Voorafgaand aan of tijdens de opleiding is door opleider en onderzoeksbegeleider een voorstel voor fasering onderzoek – opleiding overeengekomen dat is beoordeeld en goedgekeurd door de MSRC.

- Het onderzoeksproject is wetenschappelijk beoordeeld en goedgekeurd door een erkende wetenschappelijke commissie dan wel het Concilium van de betreffende wetenschappelijke vereniging.

II. OPLEIDING TOT REVALIDATIEARTS

Opleiding tot revalidatiearts

De opleiding binnen de AGIKO-constructie is conform de MSRC-eisen die gelden voor de AIOS-opleiding. Onderwijs binnen de specialistenopleiding is geclusterd in landelijke VRA-basis cursussen. Deze zijn voor alle AIOS verplicht. De cursussen (17 in totaal) kunnen verspreid over de totale zeven jaar gevolgd worden. Voor inhoudelijke aspecten voor de opleiding tot revalidatiearts is voor de AGIKO ook het AIOS-opleidingsplan van toepassing⁴.

Beoordeling

Zoals bij een AIOS-revalidatiegeneeskunde. Na iedere periode kliniek volgt een beoordeling volgens de MSRC-opleidingseisen.

III. OPLEIDING TOT ONDERZOEKER

Na een afgeronde AGIKO-opleiding moet men in staat zijn zelfstandig wetenschappelijk onderzoek op te zetten en uit te voeren. Een gedegen wetenschappelijke vorming en scholing tijdens de opleiding is daarom een vereiste. Een onderdeel van deze vorming komt tot uitdrukking in het uitvoeren van een promotieonderzoek. Echter algemene onderzoeksscholing, zoals ook verplicht in de AIO-opleiding, is daarnaast essentieel om uiteindelijk als zelfstandig wetenschappelijk onderzoeker te kunnen functioneren.

In deze paragraaf wordt het wetenschappelijk onderzoek binnen de AGIKO-opleiding belicht. Allereerst worden aandachtspunten die kunnen bijdragen aan een geslaagd promotieonderzoek besproken.

In het tweede deel ligt het accent op wetenschappelijke scholing binnen de opleiding.

1. Het promotieonderzoek

Projectvoorstel

Het is van belang dat bij de start van een AGIKO-schap een projectvoorstel voor het promotieonderzoek aanwezig is, zoals dat ook bij AIO's gebruikelijk is. Dit is vooral belangrijk omdat de onderzoekstijd van een AGIKO slechts drie jaar omvat en dit ontoereikend is indien er nog een volledig voorstel geschreven moet worden. Het is van belang dat men instroomt in een bestaande onderzoekslijn en de onderzoekslijn niet opgezet wordt door middel van een AGIKO-project.

Begeleidingsgroep

Het is van belang dat voor de start van het onderzoek de begeleidingsgroep geformeerd is. Naast een promotor is een directe begeleider met veel onderzoekservaring en inhoudskundige kennis op het gebied van onderzoek belangrijk. Begeleiding door een methodoloog en / of een statisticus is ook van veel waarde gebleken. Aanbevolen wordt minstens één persoon in de begeleidingsgroep te hebben die zowel de klinische als onderzoeksactiviteiten kan overzien. In een niet-facultaire AGIKO-opleiding betreft dit doorgaans de AIOS-verantwoordelijke. Met name in de beginfase is het moeilijk om zelf de totale belasting in te schatten.

Onderzoeksbudget

Het strekt tot aanbeveling om bij start van het onderzoek een onderzoeksbudget voor het gehele promotietraject te hebben. Wanneer het project is opgestart via een subsidieaanvraag is dit aanwezig, echter wanneer een AGIKO wordt aangenomen zonder een bestaand projectvoorstel is dit niet aanwezig. Bij het opzetten van een studie is het belangrijk om vooraf te kunnen overzien hoeveel geld er te besteden is aan bijvoorbeeld reiskosten voor patiënten, kosten voor apparatuur, enz. Een budget voor te besteden financiële middelen voor reiskosten naar congressen in de hele opleidingstijd is belangrijk.

2. Wetenschappelijke scholing

Onderzoekscursussen

Naast het uitvoeren van een tot een promotie leidend onderzoek moet veel aandacht worden besteed aan de wetenschappelijke scholing. Het is aan te bevelen om de planning voor de wetenschappelijke scholing vooraf vast te leggen in een onderzoeksopleidingsplan, zoals dit ook gebruikelijk is binnen de AIO-opleiding. Dit plan wordt bij aanvang van de opleiding gemaakt en wordt afgestemd op de wetenschappelijke kennis van de kandidaat. In dit plan wordt naast een traject voor het promotieonderzoek een weloverwogen samenstelling van te volgen onderzoekscursussen vastgelegd.

Een aantal aanbevolen onderzoekscursussen zijn:

1. een goede basis cursus epidemiologie / methodologie / statistiek (SGO-cursus revalidatie en AIO-cursussen aan verschillende universiteiten bv EMGO instituut Amsterdam; NIHES Rotterdam)
2. projectmanagement / eventueel timemanagement (AIO-cursus aan verschillende universiteiten)
3. artikelen schrijven in het Engels (AIO-cursus aan verschillende universiteiten)
4. presenteren in het Engels (AIO-cursus aan verschillende universiteiten)
5. aan het einde van de opleiding (bijvoorbeeld voor een vervolgonderzoek): schrijven van onderzoeksvoorstellen / subsidieaanvraag schrijven (cursus onderzoeksschool CARE Maastricht)

Ten behoeve van onderzoekers in de revalidatie is in 1999 een studiegids verschenen waarin diverse cursussen, die op verschillende plaatsen in Nederland worden gegeven, worden belicht⁵. Deze gids kan dienen als leidraad voor de keuze van de cursussen.

Een juiste combinatie van de onderzoekscursussen kan ook leiden tot registratie tot epidemioloog A. Als dit wordt nagestreefd is het belangrijk om vanaf het begin van de opleiding al rekening te houden met de combinatie van de te kiezen cursussen. Ter goedkeuring moet er in het begin van het traject een opleidingsplan voorgelegd worden aan de Vereniging voor Epidemiologie⁶.

Beoordeling functioneren als onderzoeker

Zoals er opleidingseisen zijn binnen de opleiding tot revalidatiearts, lijkt het zinvol om tevens opleidingseisen voor de opleiding tot onderzoeker te stellen. Ook binnen de AIO-opleiding zijn er opleidingseisen. Een voorbeeld is hieronder gegeven betreffende de AIO-opleiding van de universiteit Maastricht.

"Op grond van het Rechtspositie Reglement Wetenschappelijk Onderwijs (RRWO), dient een jaar nadat de AIO is aangesteld, tegen de achtergrond van het AIO begeleidings- en opleidingsplan een beoordeling te worden uitgevoerd. Doel van de beoordeling is na te gaan of de voortgang en de kwaliteit van de werkzaamheden zodanig zijn dat een promotie binnen de resterende aanstellingstermijn redelijkerwijs te verwachten is. De beoordeling vindt plaats tegen de achtergrond van het bij de aanstelling overeengekomen plan en met behulp van een verslag van de AIO over de afgelopen periode. Indien de beoordeling positief is, worden voorwaarden geformuleerd en afspraken gemaakt voor de toekomst. Deze worden vastgelegd in een bijgesteld begeleidings- en opleidingsplan."

Een dergelijke regeling lijkt ook voor AGIKO's zinvol. Echter het moment van beoordeling is binnen de AGIKO-opleiding moeilijker vast te leggen, vanwege de diverse varianten betreffende de tijdsindeling patiëntenzorg / onderzoek.

Inbedding in bestaande vakgroep

Deelname aan onderzoeksbesprekingen op een vakgroep waar andere promovendi / senioronderzoekers werkzaam zijn, is uiterst zinvol voor de vorming tot algemeen onderzoeker. Bij facultaire AGIKO's is dat meestal de eigen vakgroep. Niet-facultaire AGIKO's kunnen deelnemen

aan onderzoeksbesprekingen bij een andere vakgroep aan de universiteit of op een onderzoeksinstituut. Door het volgen van inhoudelijke besprekingen van andere onderzoeksprojecten wordt ervaring opgedaan over andere onderzoeksdesigns en -methodieken dan gebruikt in het eigen onderzoek. Ook is het belangrijk om met andere onderzoekers te kunnen overleggen over mogelijke gezamenlijke knelpunten tijdens het promotieonderzoek. Met name voor AGIKO's die in een circuit als enige AGIKO werken, is het belangrijk contact te zoeken met andere promovendi aan de universiteit en deel te nemen aan onderzoeksbesprekingen.

IV. AFSTEMMING ONDERZOEK EN PATIENTENZORG

Gezien de constructie zal er altijd, met name in de klinische periode een spanningsveld zijn tussen taken in de patiëntenzorg en in het onderzoek. Met name in de beginfase is timemanagement vaak moeilijk voor de AGIKO, omdat niet alle activiteiten worden overzien. Een begeleider die beide werkgebieden kan overzien is daarom essentieel. Goed overleg tussen onderzoeksbegeleider en opleiders is zeer belangrijk.

Tijdens de blokken patiëntenzorg verricht de AGIKO in principe alle werkzaamheden zoals dat ook van AIOS verwacht wordt. Uitzondering hierop kunnen bijvoorbeeld zijn het volgen van specifieke onderzoekscursussen die moeilijk in een andere periode kunnen worden gevolgd (bijv. de SGO / -VRA-cursus).

Het is van essentieel belang dat de onderzoeksperioden in hun geheel aan het onderzoek besteed kunnen worden. Tijdens de onderzoeksperioden worden in principe geen diensten verricht. Wel neemt de AGIKO in de onderzoeksperiode deel aan onderwijsvormen verplicht voor AIOS, zoals cursorisch onderwijs, refereeravonden en capita selecta conform de eisen van de MSRC.

Het is niet eenduidig te zeggen hoe de perioden patiëntenzorg / onderzoek exact verdeeld moeten worden. Per opleidingscircuit is namelijk ook de totale opleidingsperiode vaak anders ingedeeld. Het verdient de voorkeur een indeling te kiezen in blokken patiëntenzorg en opleiding, zodat een scheiding tussen de werkzaamheden gewaarborgd blijft. De scheiding tussen onderzoek en patiëntenzorg wordt met name organisatorisch en niet zozeer inhoudelijk bedoeld. Het lijkt zinvol om het eerste onderzoeksblok niet te kort te maken, zodat een goede onderzoeksopzet gemaakt kan worden. Tijdens klinische periodes heeft het de voorkeur om een gering percentage wel te kunnen besteden aan reeds opgestart lopend onderzoek om de continuïteit te waarborgen.

Bij elk nieuw blok onderzoek / patiëntenzorg verandert opnieuw het percentage tijd dat besteed kan worden aan onderzoek en verandert tevens de totale belasting. Een vooruitziende blik en een efficiënte planning zijn daarom onontbeerlijk. Deze efficiënte manier van plannen wordt gevraagd van de AGIKO en van de begeleidergroep. Zoals eerder gezegd: met name in de beginfase is timemanagement vaak moeilijk voor de AGIKO, omdat niet alle activiteiten worden overzien. In deze paragraaf wordt daarom het AGIKO-opleidingsplan gepresenteerd, dat als hulpmiddel kan dienen bij een efficiënte planning. Daarnaast kan het volgen van een cursus timemanagement in het begin van de opleiding een goede aanvulling zijn.

Om voor alle betrokkenen een duidelijk overzicht te krijgen over de opbouw in de totale opleiding en de daaraan verbonden belasting willen we het opstellen van een individueel AGIKO-opleidingsplan aanbevelen.

In dit AGIKO-opleidingsplan wordt de chronologische opbouw van de AGIKO-opleiding beschreven. Naast de verschillende blokken patiëntenzorg / onderzoek worden alle relevante cursussen voor zowel onderzoek als kliniek in chronologische volgorde vastgelegd. Een weloverwogen opgesteld AGIKO-opleidingsplan zorgt voor een goede spreiding van de diverse opleidingsactiviteiten over de gehele periode van zeven jaar. Een optimale keuze in de volgorde van cursussen kan zo worden gemaakt en te druk geplande perioden kunnen worden voorkomen. Dit AGIKO-opleidingsplan wordt gemaakt in samenspraak met de opleider en de onderzoeksbegeleider en wordt bij voorkeur in het eerste half jaar van de opleiding opgesteld. Een AGIKO-opleidingsplan geeft zowel inhoudelijk als organisatorisch een structuur binnen de individuele AGIKO-opleiding.

V. BIJEENKOMSTEN EN VERENIGINGEN

In deze laatste paragraaf wordt ter afsluiting informatie gegeven over interessante bijeenkomsten en verenigingen voor AGIKO's.

AGIKO-bijeenkomsten revalidatie

Alle AGIKO's revalidatie zijn welkom tijdens alle AGIKO-overlegmomenten van de AGIKO-groep revalidatie. Deze overlegmomenten hebben als doel om op de hoogte te blijven van elkaars activiteiten. Door uitwisseling van inhoudelijke en organisatorische zaken kunnen gezamenlijk oplossingen worden gezocht voor optredende problemen. De overlegmomenten worden één- à tweemaal per jaar georganiseerd. Ze zijn vaak gekoppeld aan landelijke revalidatiebijeenkomsten zoals de VRA-vergadering of basiscursussen. Daarnaast is er een regelmatige uitwisseling van de stand van zaken via e-mail, gecoördineerd door de AGIKO-vertegenwoordiger in de Kerngroep.

Kerngroep

Een vertegenwoordiger van de AGIKO's neemt deel aan de Kerngroep. Het is belangrijk dat AGIKO's en AIOS niet als twee afzonderlijke groepen gaan functioneren. De AGIKO-vertegenwoordiger zorgt voor een koppeling van de twee overlegorganen. Op deze manier kan de Kerngroep de belangen van AIOS en AGIKO's behartigen.

Revalidatieonderzoeksnetwork

In een gezamenlijk initiatief van NWO/SGO en ZON wordt er eenmaal per jaar een symposium revalidatieonderzoek georganiseerd. Dit symposium is bedoeld voor onderzoekers binnen de revalidatie en verschillende onderzoeken worden er gepresenteerd.

Vereniging voor Artsonderzoekers

De VAO (Vereniging voor Artsonderzoekers) is een in 1999 opgestarte vereniging van artsonderzoekers. Het is een landelijke vereniging voor artsen die onderzoek doen in alle specialismen. Het doel is om zowel inhoudelijk als organisatorisch informatie uit te wisselen en gezamenlijk de belangen te behartigen van artsonderzoekers. Lidmaatschap is gratis.

REFERENTIES

1. T. Schoppen, namens AGIKO's revalidatie; Evaluatie en aanbevelingen Agiko-schap revalidatie 1998. Presentatie gemeenschappelijke opleiders-conciliumvergadering Rotterdam, 3 februari 1999.
2. Specialisten Registratie Commissie; Besluit inzake formalisering van het agiko-model, Jaarverslag 1995. Medisch Contact 1995, 754-758.
3. C. Pons; AGIKO-aandachtspunten vanuit het SRC. Presentatie Gemeenschappelijke opleiders-conciliumvergadering Rotterdam, 3 februari 1999.
4. Kerngroep assistent-geneeskundigen revalidatiegeneeskunde van de VRA; Informatie en instructie voor (aanstaande) assistent geneeskundigen revalidatiegeneeskunde, juli 1997.
5. Opleiding in revalidatieonderzoek, uitgegeven door ZON/NWO, november 1999.
6. Vereniging voor epidemiologie, www.epidemiologie.nl